

3

ΑΝΩΝΥΜΟΥ

διαμαρτυρία
ενώπιον των ελευθεριακών
του παρόντος & του μελλοντος
για τους συμβιβασμούς του 1937

ΑΝΩΝΥΜΟΥ

Διαμαρτυρία ἐνώπιον τῶν
ἐλευθεριακῶν τοῦ παρόντος
καί τοῦ μέλλοντος γιά τούς
συμβιβασμούς τοῦ 1937

Μετάφραση:
Γιώργος - Πατρίκιος
Βελιανίτης

μικρός

ΕΛΕΥΘΕΡΟΣ ΤΥΠΟΣ

ΤΙΤΛΟΣ: Διαμαρτυρία ενόπιον τών ελευθεριακών
τού παρόντος και τού μέλλοντος γιά τούς
συμβιβασμούς τού 1937

ΜΕΤΑΦΡΑΣΗ: Γιώργος - Πατρίκιος Βελιανίτης

ΕΚΔΟΣΕΙΣ: ΕΛΕΥΘΕΡΟΣ ΤΥΠΟΣ
Ζωοδόχου Πηγής 17 Αθήνα
τηλ. 36.39.980

Είμαι ένας απ' αυτούς που απελευθερώθηκαν απ' τὸ *San Miguel De Los Reyes*, φρικαλέο κάτεργο που έστησε ἡ μοναρχία γιὰ νὰ θάψει ζωντανούς τοὺς ἄνδρες, που δέν ἦταν δειλοί καὶ δέν υποτάχθηκαν πατέ στοὺς ἀχρεῖους νόμους που επέβαλαν οἱ ἰσχυροὶ ἐναντία στοὺς καταπιεσμένους. Μὲ οδήγησαν ἐκεῖ, ὅπως καὶ τόσοσους ἄλλους, γιὰτὶ ξηπλῦνα μὴ ντροπή, γιὰτὶ ἐξεγέρθηκα ἐνώντια στοὺς ἐξευτελισμούς, βύμα τῶν ὁποίων ἦταν ἓνα ολόκληρο χωριό: μ' ἄλλα λόγια, γιὰτὶ σκότωσα ἓναν "κάσικο".⁴

Εἶμουν νῆος, ὅπως νῆος εἶμαι καὶ τῶρα, μίᾱς καὶ στοὶ κάτεργο μπήκα στὰ εἴκοσι-τρία μου χρόνια καὶ βγήκα στὰ τριαντα-τέσσερα, ὅταν οἱ σύντροφοι ἀναρχικοὶ ἀνοίξαν τίς πόρτες. Ἐντεκα χρόνια καταδικασμένος στοὶ μαρτύριο νὰ μὴν εἶμαι ἄνθρωπος ἀλλὰ ἀντικείμενο, ἓνα νούμερο.

Μαζὶ μου βγήκαν καὶ πολλοὶ ἄλλοι, που εἶχαν ἐξ ἴσου υποφέρει καὶ ἦταν τὸ ἴδιο στιγματοισμένοι απ' τὴν κακὴ μεταχείριση, τὴν ὁποία εἶχαν υποστεί απ' ὅταν γεννήθηκαν. Ορισμένοι απ' αὐτοὺς, μόλις πάτησαν τὸ λιθόστρωτο, σκόρπισαν στὰ τέσσερα σημεῖα τοῦ ὀρίζοντα⁵ οἱ υπόλοιποι ἐνωθήκαμε μὲ τοὺς απελευθερωτιῆς μας, που μᾱς μεταχειρίσθηκαν ὡς φίλους καὶ μᾱς ἀγάπησαν ὡς ἀδελφούς. Μ' αὐτοὺς

⁴ Φρουράρης, μεγαλοτσιφλικός. (Σ. τ.Μ. 1)

σχηματίσαμε σιγά-σιγά "τή Σιδηρά Φάλαγγα". Μ' αυτούς επιτεθήκαμε ταχύτατα στους στρατώνες και υποχρεώσαμε τους επικίνδυνους εθνοφρουρούς να παραδώσουν τ' όπλα. Μ' αυτούς απωθήσαμε, μετά από σκληρές μάχες, τους φασίστες ως τις κορυφές των βουνών, εκεί όπου βρίσκονται ακόμα και τώρα. Συνηθισμένοι να παίρνουμε ο,τιδήποτε είχαμε ανάγκη, να καταδιώκουμε τ' οφασίστα, κατασχέσαμε απ' αυτόν τ' εφόδια και τ' όπλα. Τραφήκαμε για ένα ολόκληρο διάστημα μ' αυτά που μας πρόσφεραν οι χωρικοί· οπλισθήκαμε, χωρίς κανένας να μας δωρίσει ούτε ένα όπλο, μ' ό,τι αποσπάσαμε με τή δύναμη των χεριών μας απ' τούς στασιαστές στρατιωτικούς. Τό όπλο που κρατώ στο χέριό μου και χαιδεύω, αυτό που με συντροφεύει απ' όταν εγκατέλειψα τ' ομοιοκατατάχιστο, ανήκει σέ μένα, είναι δικό μου αγαθό. "Αν πήρα σ' άνδρας αυτό πούχω στα χέρια μου, με τόν ίδιο τρόπο είναι δικά μας, σπολύτως δικά μας, σχεδόν όλα όσα οι σύντροφοί μου έχαν στα δικά τους χέρια.

Κανένας, ή σχεδόν κανένας, δέν νοιάσθηκε ποτέ για μένα. Η κατάληξη των οστών βλέποντάς μας να εγκαταλείπουμε τ' ομοιοκατατάχιστο, όχι μόνο δέν έποψε να υπάρχει αλλά και εξαπλώθηκε σ' όλο τόν κόσμο, μέχρι αυτή τή στιγμή· έτσι ώστε αντί να μένα εκτιμήσουν, να μένα υποστηρίξουν και να μένα βοηθήσουν, μένα μεταχειρίσθηκαν σ' άν ληστές, μένα κατηγορήσαν ότι είμαστε ανεξέλεγκτοι: επειδή δέν υποτάσσουμε τ' ομοιοκατατάχιστο τής ζωής μας, που τήν θελήσαμε και τήν θέλουμε ελεύθερη, στις ηλίθιες ιδιοτροπίες ορισμέ-

νων που, απ' τή στιγμή που βρέθηκαν σ' ένα υπουργείο ή σέ μιá επιτροπή, θεώρησαν τούς εαυτούς τους – ανόητα και αλαζονικά – ιδιοκτήτες τών ανθρώπων· επειδή, απ' τά χωριά που περάσαμε, αφού αποσπάσαμε απ' τόν φασίστα τήν ιδιοκτησία του, αλλάξαμε τό σύστημα ζωής, εκμηδενίζοντας τούς θηριώδεις "κάσικους" που κατατυραννούσαν ολόκληρη τήν ύπαρξη τών αγροτών αφού πρώτα τούς είχαν κατακλέψει, και ξαναδίνοντας τόν πλούτο στά χέρια τών μόνων που μπόρεσαν νά τόν δημιουργήσουν, στά χέρια τών εργαζομένων.

Κανένas, κι αυτό μπορώ νά τό διαβεβαιώσω, κανένas δέν θά μπορούσε νά συμπεριφερθεί καλύτερα από μάς τούς ανεξέλεγκτους, τούς ληστές, τούς φυγάδες του κάτεργου, στους στερημένους, τούς φτωχούς, σ' αυτούς που όλη τους τή ζωή βρέθηκαν λεηλατημένοι και κατατρεγμένοι. Κανένas, κανένas – και προκαλώ τόν οποιονδήποτε νά με διαψεύσει – δέν υπήρξε ποτέ πιό φιλόσταργος και πιό περιποιητικός μέ τά παιδιά, τίς γυναίκες και τούς γέρους. Κανένas, απολύτως κανένas, δέν μπορεί νά κατακρίνει αυτή τή Φάλαγγα που, μόνη, σβοήθητη και, πρέπει μάλιστα νά πούμε, παρεμποδιζόμενη, βρέθηκε απ' τήν αρχή στήν πρωτοπορία. Κανένas, δέν μπορεί νά τήν κατηγορήσει γιά έλλειψη αλληλεγγύης ή γιά δεσποτισμό, γιά αδράνεια ή γιά ανανδρία όταν επρόκειτο νά πολεμήσει, ή γιά αδιαφορία πρός τόν χωρικό είτε γιά έλλειψη επαναστατικού πνεύματος, εφ' όσον η τόλμη και η

γενναιότητα στον αγώνα υπήρξε ο κανόνας μας, η ευγένεια απέναντι στον ηττημένο ο νόμος μας, η ειλικρίνεια με τ' αδέρφια μας τό έμβλημά μας καί η καλοσύνη κι ο σεβασμός τά κριτήρια με τά οποία κύλησε όλη μας η ζωή.

Γιατί πλέξανε γύρω από μας αυτόν τόν σκοτεινό θρόνο; Πρός τί αυτή η ανόητη λύσσα νά μας δυσφημίσουν, τή στιγμή που η δυσκρήμισή μας — που εξάλλου δέν είναι καί δυνατή — δέν θά έκανε τίποτ' άλλα απ' τό νά προξενήρει ζημιά στην επαναστατική υπόθεση καί στον ίδιο τόν πόλεμο;

Υπάρχει — εμείς, οι άνδρες του κάτεργου, που υποφέραμε περισσότερο απ' τόν καθένα πάνω στη γή, τό ξέρουμε πολύ καλά — υπάρχει, λέω, στην ατμόσφαιρα μιá άκρατη αστικοποίηση. Ο ψυχή τε καί σώματι αστός, που είναι ό,τι τό πιό μέτριο καί δουλικό υπάρχει, τρέμει στην ιδέα μήπως χάσει τήν ηρωχία του, τό πούρο του καί τόν καφέ του, τίς ταυρομαχίες του, τό θέατρό του καί τίς εκπορνευμένες σχέσεις του. Καί όταν άκουγε νά λέγεται κάτι για τήν Φάλαγγα, γι' αυτή τή Σιδηρά Φάλαγγα, τό στήριγμα τής Επανάστασης στη γή του λεβάντε, ή όταν μάθαινε ότι η Φάλαγγα ανάγγελλε τήν κάθοδό της στην *Valencia*, έτρεμε σά φύλλο απ' τόν φόβο του, καθώς σκεπτόταν ότι η Φάλαγγα θά τόν αποσπούσε απ' τή ζωή των άθλιων απολαύσεών του: Ο αστός — υπάρχουν ασταί διαφορετικών τάξεων καί σέ πολλές θέσεις — έπλεκε χωρίς ανάπαυλα, με τό νήμα τής συ-

κοφαντίας, τὸν σκοτεινὸ θρύλο μὲ τὸν ὁποῖο μὰς φιλοδύρησε. Γιατὶ τὸν αὐτὸ, καὶ μόνο τὸν αὐτὸ, μπόρεσαν καὶ μποροῦν ἀκόμα νὰ βλάψουν οἱ δραστηριότητες μας, οἱ ἐξεγέρσεις μας καὶ οἱ ἀσυγκράτητες ἐπιθυμίες που παρασέρνουν τρελὰ τὶς καρδιές μας, ἡ ἐπιθυμία τοῦ νάμαστε ελεύθεροι σὺν τοῦς αετοῦς στὶς πρὸ ψηλές κορφές ἢ σὺν τὰ λιοντάρια στὴν καρδιά τοῦ δάσους.

Ακόμα καὶ ἀδελφοὶ μας, που υπέφεραν μαζὶ μὲ μὰς στοὺς κάμπους καὶ στὰ εργαστήρια, που ἡ μπουρζουαζία τοὺς ἐκμεταλλεῦθηκε ἀναξιοπρεπῶς ἀκόμα κι αὐτοὶ ὄρχισαν νὰ διαδίδουν τοὺς φριχτούς τῆς φόβου καὶ ἐφθασον ὡς τὸ σημεῖο νὰ πιστέψουν — ἐπειδὴ τοὺς τὸ εἶπαν κάποιοι που θεώρησαν ὅτι ἦταν συμφέρον τους νὰ εἶναι ἀρχηγοὶ — πως εμεῖς, οἱ ἄνδρες που ἀγωνιζόμεσταν στὴ Σιδηρὰ Φάλαγγα, εἴμασταν ληστές καὶ ἀκαρδοὶ. Ἔτσι, ἓνα μῖσος που πολλές φορές ἐφθασε στὴν ὑμότητα καὶ τὸν ἀνθρωποκτόνο φανατισμὸ, ἐσπείρε πέτρες στὸ διᾶβα μας ἐμποδίζοντας ἔτσι τὴν προέλασή μας ἐναντίον τοῦ φασισμού.

Μερικὲς νύχτες, ἀπ' αὐτὲς τὶς σκοτεινὲς νύχτες ὅπου, μὲ τ' ὄπλο στὸ χέρι καὶ τ' οὐτὶ τεντωμένο στὶς ἐνέδρες, προσπαθοῦσα νὰ διεισδύσω στὰ βᾶθη τῆς γειτονικῆς περιοχῆς καθὼς ἐπίσης καὶ στὰ μυστήρια τῶν πραγμάτων, ὄν ἐβρισκα ἄλλο φάρμακο, ὅπως καὶ στοὺς ἐφιάλτες, ἀπ' τὸ νὰ βγαίνω ἔξω ἀπ' τὸ καταφύγιό μου, ὄχι γιὰ νὰ ξεμουδιάσω τὰ μέλη μου, που εἶναι ἀτσαλένια γιατί ἔχουν περάσει ἀπ' τὴ δοκι-

μασία τού χρόνου, αλλά για να αφίξω με μεγαλύτερη λύσσα τὸ ὄπλο μου, νιώθοντας τὴν ἀνάγκη νὰ πυροβολήσω ὄχι μόνο τὸν εχθρὸ πούταν κρυμμένος τὸ λιγότερο εκατὸ μέτρο μακριὰ ἀπὸ μένα, ἀλλὰ ἐπίσης καὶ τὸν ἄλλο εχθρὸ, αὐτὸν που δὲν ἐβλεπα, αὐτὸν που κρυβόταν δίπλα μου καὶ που δίπλα μου βρίσκεται σκόμα καὶ τώρα, αὐτὸν που μὲ φωνάζει σύντροφο ἐνῶ μὲ εξαπατά, ἐφ' ὅσον δὲν ὑπάρχει ἀπίστη πρὸ ἀνάνδρη ἀπ' αὐτὴ που τρέφεται μὲ προδοσίες. Ἐνιωθα τὴν ἀνάγκη νὰ κλάψω καὶ νὰ γελάσω, νὰ τρέξω ἀνάμεσα στὰ χωράφια φωνάζοντας καὶ νὰ πνίξω λαιμούς μὲ τὰ σιδερένια μου δάκτυλα, μὲ τὸν ἴδιο τρόπο που στραγγάλισα μ' αὐτὸ τὸν ἀποτρόπαιο "κάσικο", ν' ανατινάξω αὐτὸν τὸν ἀθλιο κόσμο ὥστε νὰ μὴ μείνουν παρὰ ερείπια, αὐτὸν τὸν κόσμο ὅπου εἶναι τόσο δύσκολο νὰ βρεῖς τρυφερά χέρια που νὰ σκουπίσουν τὸν ἰδρώτα σου καὶ νὰ σταματήσουν τὸ αἷμα που τρέχει ἀπ' τὴς πληγές σου ὅταν, κουρασμένος καὶ πληγωμένος, γυρνᾶς ἀπ' τὴ μάχη.

Πόσες καὶ πόσες νύχτες, συγκεντρωμένοι καθὼς εἴμασταν ὅλοι μαζί, μιά χαϊύφτα ἄνδρες, δὲν μιλοῦσα στοὺς συντρόφους μου τοὺς αναρχικοὺς γιὰ τοὺς κόπους μου καὶ τοὺς πόνους μου, βρίσκοντας ἐκεῖ — μέσα στὴν ἱσυχύτητα τοῦ βουνού, ἀπέναντι ἀπ' τὸν εχθρὸ που μὰς παραφύλαγε — μιά φηλικὴ φωνὴ καὶ χέρια στοργικὰ που μ' ἔκαναν ν' ἀγαπήσω ξανά τὴ ζωὴ! Τότε λοιπὸν, ὅλο τὸν πόνο, ὅλο τὸ παρελθόν, ὅλη τὴ φρικαλεότητα καὶ τοὺς βασανισμοὺς που εἶ-

χαν στιγματίζει τὸ κορμί μου, τὰ πέταγα στὸν ἄνεμο
σὺν ν' ἀνήκαν σ' ἄλλες εποχές, καὶ αφηνῶμαι μὲ χα-
ρά στὰ περιπετειώδη ὄνειρα, διακρίνοντας μέσα στὸν
πυρετό τῆς φαντασίας ἕναν κόσμο διαφορετικὸ ἀπ'
αὐτὸν ποῦχα ζῆσει, ἀλλὰ που τὸν ἐπιθυμοῦσα' ἕναν
κόσμο διαφορετικὸ ἀπ' αὐτὸν που ἐζήσαν οἱ ἄνθρω-
ποι καὶ που εἴμαστε πολλοὶ που τὸν ἀνείρευθήκαμε.
Κι ὁ καιρὸς, περνοῦσε γιὰ μένα σὺν νὰ πέταγε καὶ ἡ
κούρραση δὲν μ' ἄγγιζε καὶ ὁ ενθουσιασμός μου διπλα-
σιαζόταν καὶ μ' ἔκανε τολμηρὸ καὶ μ' ἐσπρωχνε νὰ
βγοῖνω ἀπ' τὰ χαράματα γιὰ ἀναγνώριση, γιὰ ν' ἀνα-
καλύψω τὸν ἐχθρὸ, καὶ ἄλ' αὐτὰ ... γιὰ ν' ἀλλάξει ἡ
ζωή. Γιὰ νὰ δώσουμε ἕναν ἄλλο ρυθμὸ σ' αὐτὴ τῆ
ζωή, τὴν δική μας' γιὰ νὰ μποροῦν οἱ ἄνθρωποι, κι
ἐγὼ ἀνάμεσά τους, νάσαι ἀδελφισ' γιὰ νὰ σπαρθοῖ
στὴ γῆ, ἔστω καὶ γιὰ μιά μόνο φορά, ἡ χορὰ που ἀ-
ναβλύζει ἀπ' τὰ στήθια μας' γιὰ νὰ μπορέσει ἡ Ἐπα-
νάσταση, αὐτὴ ἡ Ἐπανάσταση που ἦταν ὁ πόλος καὶ τὸ
ἔμβλημα τῆς Σιδηρῆς Φάλαγγος, νὰ γίνει σύντομο
τετελεσμένο γεγονός.

Τὰ ὄνειρά μου διασκορπίζονταν σὺν τὰ λεπτὰ ἄσπρα
σύννεφα που πέρασαν ἀπὸ πάνω μας, στὸ βουνό, καὶ
ξαναγύριζα στὶς ἀπογοητεύσεις μου γιὰ νὰ ξαναβρῶ
κάποια ἄλλη φορά, τὴ νύχτα, τὶς χαρὲς μου. Μ' αὐτὸ
τὸν τρόπο, μέσα ἀπὸ κόπους καὶ χαρὲς, ἀγχη καὶ κλά-
ματα, πέρασα τὴ ζωὴ μου, ζωὴ εὐτυχισμένη μέσα
στοὺς κινδύνους, ἂν τὴν συγκρίνει κανεὶς μ' αὐτὴ τὴ
σκοτεινὴ καὶ ἄθλια ζωὴ τοῦ σκοτεινοῦ καὶ ἄθλιου κό-

τεργού.

Αλλά μία μέρα – ήταν μία γκριζα και θλιμμένη μέρα – έφθασε στις κορυφές του βουνού το νέο, σάν παγωμένος άνεμος που ηηρουνιάζει τη σάρκα: "Πρέπει να στρατιωτικοποιηθούμε". Αυτό το νέο ήταν σάν φονικό μαχαίρι που με ξέσχισε και ένιωσα εκ των προτέρων την αγωνία που νιώθουμε και τώρα. Τις νύχτες, μέσα στο καταφύγιο, επανελάμβανα στον εαυτό μου το νέο: "Πρέπει να στρατιωτικοποιηθούμε..."

Δίπλα μου, ξαγρυπνώντας ενώ ξεκουραζόμουν, αν και δεν μπορούσα να κοιμηθώ, βρισκόταν ο αντιπρόσωπος της ομάδας μου, που θα γινόταν στο εξής υπολοχαγός και λίγα μέτρα πιο πέρα κοιμόταν κάτω από έδαφος, με το κεφάλι πάνω σε μία στίβα από βόμβες, ο αντιπρόσωπος της εκατονταρχίας μου, που θα γινόταν λοχαγός ή συνταγματάρχης. Εγώ ... θα συνέχιζα να είμαι εγώ, το παιδί του κάμπου, ξεγεγερμένος ως τον θάνατο. Δεν θέλησα και δεν θέλω ναχω ούτε σταυρούς, ούτε γαλόνια, ούτε και να δίνω διαταγές. Είμαι έτσι όπως είμαι, ένας χωρικός που έμοθε να διαβάζει στη φυλακή, που γνώρισε από κοντά τον πόνο και τον θάνατο, που ήταν αναρχικός χωρίς να το ξέρει και που τώρα, γνωρίζοντάς το, είναι πιο αναρχικός από τότε που σκότωσε για να ναι ελεύθερος.

Αυτή η μέρα, αυτή ακριβώς η μέρα, που έπεσε από τις κορυφές του βουνού, σάν παγωμένος άνεμος, το

μακάβρια νέα που μού κατασπάραξε τήν ψυχή, θά μού μείνει αξέχαστη, όπως καί τόσες άλλες μέρες τής πανεμένης μου ζωής. Εκείνη η μέρα ... Αχ!

Πρέπει νά στρατιωτικοποιηθούμε!

Η ζωή διδάσκει τούς ανθρώπους περισσότερο απ' όλες τίς θεωρίες, περισσότερο απ' όλα τά βιβλία. Αυτοί που θέλουν νά μεταφέρουν στήν πρακτική όσα έμαθαν από άλλους στηριζόμενοι στά βιβλία, σφάλουν· αυτοί που μεταφέρουν στά βιβλία όσα έμαθαν μέσα στό λαβύρινθο τής ζωής, μπορούν ίσως νά κάνουν ένα μνημειώδες έργο. Είναι ξεχωριστό πράγμα τό όνειρο καί η πραγματικότητα. Είναι καλό κι ωραίο νά ονειρεύεσαι, γιατί τό όνειρο έρχεται σχεδόν πάντα πριν απ' αυτό που πρέπει νά γίνει· αλλά τό υπέροχο είναι νά καταστήσεις τή ζωή όμορφη, νά κάνεις τή ζωή, συγκεκριμένα, ένα όμορφο έργο.

Γιό μένα η ζωή κύλησε πολύ γρήγορα. Δέν γεύτηκα τή νιότη που, όπως λένε τά βιβλία, είναι χαρά, γλύκα καί καλοπέραση. Στό κάτεργο δέν γνώρισα παρά τόν πόνο. Νέος στήν ηλικία, είμαι τώρα ένας γέρος απ' όλα αυτά που έζησα, απ' όσα έκλαψα, απ' όσα υπέφερα. Γιατί στό κάτεργο δέν γελάς σχεδόν ποτέ· στό κάτεργο, είτε βρίσκεσαι κάτω απ' τή στέγη είτε κάτω απ' τόν ουρανό, πάντα κλαίς.

Διαβάζω ένα βιβλίο μέσα σ' ένα κελί, χωρίς καμιά ανθρώπινη επαφή, σημαίνει ανειρεύομαι. Νά διαβάσεις τὸ βιβλίο τῆς ζωῆς ὅταν σὸ παρουσιάζει ανοιχτό, σ' οποιαδήποτε σελίδα, ὁ δεσμοφύλακας που σέ κατασκοπεύει, σημαίνει νά ἐρχεσαι σ' επαφή μέ τήν πραγματικότητα.

Διάβασα κάποια μέρα — δέν θυμάμαι οὔτε τὸ μέρος, οὔτε τὸ ὄνομα τοῦ συγγραφέα — ὅτι ὁ συγγραφέας δέν μπορούσε νά σχηματίσει μιὰ ακριβῆ ἰδέα γιά τήν σφαιρικότητα τῆς Γῆς ἂν δέν τήν εἶχε προηγουμένως διατρέξει, μετρήσει, ψηλαφίσει· δηλαδή ανακαλύψει. Ἐνας τέτοιος ἰσχυρισμός μου εἶχε φανεί τότε γελοῖος. Αὐτή ὅμως ἡ μικρὴ φράση ἔμεινε τόσο βαθιά εντυπωμένη μέσα μου που, καμιά φορά, στούς αναγκαστικούς μου μονόλογους μέσα στή μοναξιά τοῦ κελιοῦ, τήν σκεπτόμουν. Μέχρις ὅτου μιὰ μέρα, σά ν' ἀνακάλυπτα κι ἐγώ μέ τή σειρά μου κάτι τὸ θαυμαστό που ὡς τότε παρέμενε ἀγνωστό στούς υπόλοιπους ἀνθρώπους, αἰσθάνθηκα τήν ικανοποίησιν ὅτι ἀνακάλυψα ἐγώ ὁ ἴδιος τήν σφαιρικότητα τῆς Γῆς. Εκείνη τήν ἡμέρα, ὅπως κι ὁ συγγραφέας τῆς φράσης, διέτρεξα, μετρήσα, ψηλάφισα τὸν πλανήτη, ἐνώ τὸ φῶς συγχεόταν, στή φαντασία μου, μέ τήν εἰκόνα τῆς Γῆς που περιστρέφεται σέ ἀπειρους χώρους, μέρος κι αὐτὴ τῆς καθολικῆς ἁρμονίας τῶν κόσμων.

Τὸ ἴδιο ἰσχύει καί μέ τὸν πόνο. Πρέπει νά τὸν ζυ-

γίσεις, νά τόν μετρήσεις, νά τόν ανακαλύψεις, γιά ν' αποκτήσεις μιά σσφή ιδέα τοῦ τί εἶναι. Δίπλα μου, καθώς ἔσερνο μιά ὄμαξα πάνω στήν οποία ἄνθρωποι εἶχαν κουρνιασει, τραγουδώντας καί διασκεδάζοντας, εἶδα ἄλλους ἀνθρώπους που, ακριβῶς ὅπως κι ἐγώ, ἐκτελοῦσαν χρέη μουλαρισίου. Καί δέν υπέφεραν καί δέν διαμαρτύρονταν ἀπό ἔκει κάτω κι ἐβρισκαν δίκαιο καί λογικό νά κρατοῦν ἐκεῖνοι, μιά κι ἦταν ἀφέντες, τά γκέμια καί νά φουχτύνουν τό μαστίγιο, καί τό ἴδιο λογικό καί δίκαιο νά τοῦς χαροῶζει τ' αφεντικό τό πρόσωπο μέ τό μαστίγιο. Σά ζῶσα χλιμίντριζαν, χτυποῦσαν τή γῆ μέ τίς σπλές τους κι ἐφευγαν καλπάζοντας. Καί μετὰ, ὡς σαρκασμός, ἀφρού τοῦς ξέζευσαν, αὐτοί ἐγλυφαν σάν σκλόβοι-σκυλιά τό χέρι που τοῦς μαστίγωνε.

Ὅλοι ὅσοι ταπεινώθηκαν, θίχθηκαν, προσβλήθηκαν ὅλοι ὅσοι ἐνίσωσαν σάν τά πιό δυστυχημένα ὄντα τῆς γῆς ἀλλά καί τά πιό ευγενικά, τά καλύτερα, τά πιό ἀνθρώπινα ὅλοι ὅσοι ἐνίσωσαν δυστυχημένοι καί ταυτόχρονα ευτυχημένοι καί δυνατοί ὅλοι ὅσοι δέχθηκαν στήν πλάτη καί στό πρόσωπο, ἀπροειδοποίητα καί χωρίς λόγο — ἔτσι, γιά τήν ἀπλή ἀπόλαυση τοῦ νά βλάπτεις καί νά ταπεινώνεις — τήν παγωμένη γροθιά τοῦ κτήνους τῶν κότεργων ὅλοι ὅσοι σύρθηκαν στήν ἀπομόνωση γιά ἀνταρσία καί ἐκεῖ σκαμπιλίστηκαν καί ποδοπατήθηκαν, ἀκούγοντας τό κόκκαλό τους νά σπᾶνε καί βλέποντας τό αἷμα τους νά κυλάει μέχρι νά πέσουν σάν μάζα στό ἔδαφος ὅλοι ὅσοι υπέφεραν

τὰ βασανιστήρια που επιβάλλουν άλλοι άνθρωποι, ὅλοι ὅσοι ἐνίσωσαν σέ τέτοιες στιγμές υποχρεωτικά φ-
δύναμοι καί καταράστηκαν καί βλαστήμησαν γι' αὐτό,
— πράγμα που σημαίνει ὅτι ἄρχισαν νά συγκεντρώνουν
τίς δυνάμεις τους γιά μιᾶ ἄλλη φορᾶ — ὅλοι ὅσοι, τήν
ῶρα που κφίσταντο τήν τιμωρία ἢ τήν προσβολή, συ-
νειδητοποιήσαν τήν ἀδικία τῆς τιμωρίας καί τὸ αἶσχος
τῆς προσβολῆς καί προσπάθησαν, αφού εἶχαν υποστεί
ὅλα αὐτὰ, νά δάσουν ἕνα τέλος στό προνόμιο νά πα-
ραχωρεῖται σέ ορισμένους ἡ δυνατότητα νά τιμωροῦν
καί νά προσβάλλουν ἔλεος, ὅλοι ὅσοι, ὄντας αἰχμάλω-
τοι στή φυλακή ἢ αἰχμάλωτοι στόν κόσμο, κατάλα-
βαν τήν τραγωδία τῆς ζωῆς τῶν ἀνθρώπων που εἶναι
καταδικασμένοι νά υπακούουν σιωπηλᾶ καί τυφλᾶ
στίς διαταγές που παίρνουν. Ὅλοι αὐτοί μπόρεσαν
νά γνωρίσουν τὸ βάθος τοῦ πόνου, τὸ φρικτὸ σημά-
δι που ὁ πόνος αφήνει σ' αὐτούς που ἤπιαν, ψηλάφι-
σαν, ἀνάσαναν τὸν πόνο τῆς σιωπῆς καί τῆς υποταγῆς.
Νά επιθυμεῖς νά μιλήσεις καί νά κρatiέσαι σιωπηλᾶ,
νά επιθυμεῖς νά τραγουδήσεις καί νά παρσμένεις βου-
βᾶς, νά επιθυμεῖς νά γελάσεις καί νάσαι καταναγκα-
σμένος νά πνίξεις τὸ γέλιο σου, νά επιθυμεῖς ν' αγα-
πήσεις καί νάσαι καταδικασμένος νά κολυμπᾶς μέσα
στί λᾶσπη τοῦ μίσους!

Πέρασα ἀπ' τὸν στρατόνα κι ἐκεῖ ἔμαθα νά μισᾶ.
Πέρασα ἀπ' τὸ κάτεργο κι ἐκεῖ, μέσα στὰ δάκρυα καί
τὸν πόνο, ἔμαθα — παράξενο αὐτὸ —, ἔμαθα ν' ἀγαπᾶω,
ν' ἀγαπᾶω μέ ἔντοση.

Στόν στρατώνα έφθασα στό σημείο νά χάσω τήν προσωπικότητά μου' τόσο σκληρή ήταν η μεταχείριση που μου έκαναν, γιατί ήθελαν νά μου εμφυσήσουν μιá βλακώδη πειθαρχία. Στή φυλακή, μέσα από πολυάριθμους αγώνες, ξαναβρήκα τήν προσωπικότητά μου, εξεγερόμενος κάθε φορά και περισσότερο ενάντια σ' όλα όσα μου επέβαλαν. Άλλοτε είχα μάθει νά μισώ όλες τίς ιεραρχίες, απ' τόν χαμηλότερο ως τόν ψηλότερο βαθμό, αλλά στή φυλακή, μέσα στόν πιό καταθλιπτικό πόνο, έμαθα ν' αγαπάω τούς κακότυχους, τ' αδέρφια μου, ενώ διατηρούσα καθαρό και διαυγές αυτό τό μίσος γιά τήν ιεραρχία, μέ τό οποία είχα τραφεί στόν στρατώνα. Φυλακές και στρατώνες είναι τό ίδιο πράγμα: δεσποτισμός και ελεύθερη εξάσκηση τής κακής φύσης ορισμένων, πρós οδύνη όλων. Όπως ο στρατώνας τίποτα δέν μπορεί νά διδάξει που νά μην είναι βλαβερό γιά τήν φυσική και πνευματική υγεία, έτσι και η φυλακή τίποτα δέν μπορεί νά διορθώσει.

Μ' αυτό τό κριτήριο και μ' αυτή τήν εμπειρία — εμπειρία που απέκτησα διότι η ζωή μου βυθίστηκε στόν πόνο —, όταν άκουσα ότι στοίς πρόποδες τών βουνών άρχισε νά περιφέρεται η διαταγή τής στρατιωτικοποίησης, ένιωσα τό είναι μου νά καταρρέει, γιατί είδα ξεκάθαρα ότι θά πέθαινε μέσα μου ο τολμηρός γκερρυλλέρο τής Επανάστασης και θά συνέχιζα νά ζώ αυτή τή ζωή που, στόν στρατώνα και στή φυλακή, απογυμνώνεται από κάθε προσωπικό στοιχείο, γιά νά κατακυλλήσω ακόμα μιá φορά στήν άβυσσο τής υποταγής,

στὸν ζωῶδη υπναβοτισμὸ ὅπου οδηγεῖ ἡ πειθαρχία τοῦ στρατῶνα καὶ τῆς φυλακῆς, που εἶναι τὸ ἴδιο πράγμα. Σφίγγοντας μὲ λύσσα τὸ ὄπλο μου, κοιτάζοντας μέσα ἀπ' τὸ καταφύγιό μου τὸν εχθρὸ καὶ τὸν "φιλο", κοιτάζοντας μπρῶς καὶ πίσω ἀπ' τίς γραμμές, ξεστόμισα μιά κατὰρα ὅμοια μ' ἐκείνες που ξεστόμιζα ὅταν, ἐξεγερμένο, μὲ οδηγούσαν στὸ μπουντρούμι, καὶ ἀφησα νὰ κυλήσει ἓνα δάκρυ ὅμοιο μ' ἐκεῖνο που μοῦ ξέφευγαν τότε, ὅταν κανεὶς δὲν μπορούσε νὰ τὰ δεῖ, γιὰ νὰ καταμετρήσω τὴν αδυναμία μου. Κι ἐβλεπα ξεκάθαρα ὅτι οἱ υποκριτὲς που εὐχονται νὰ μετατρέψουν τὸν κόσμὸ σ' ἓναν στρατῶνα καὶ μιά φυλακή, εἶναι οἱ ἴδιοι, οἱ ἴδιοι, οἱ ἴδιοι που χθές, στὰ μπουντρούμια, ἔσπασαν τὰ κόκκαλά μας, σ' ἐμᾶς, τοὺς ἀνθρώπους – τοὺς ἀνθρώπους.

Στρατῶνες ... κάτεργα ..., ζωὴ ἀνάξια καὶ ὄθλια.

Δὲν μᾶς κατανόησαν καί, ἐπειδὴ δὲν μπορούσαν νὰ μᾶς κατανοήσουν, δὲν μᾶς ἀγάπησαν. Ἀγωνισθήκαμε – τώρα οἱ ψεύτικες μετριοφροσύνες δὲν ἔχουν πέραση, δὲν οδηγοῦν πουθενά – αγωνισθήκαμε, τὸ ἐπαναλαμβάνω, ὅσο λίγοι τὸ ἔκαναν. Ἡ θέση μας ἦταν πάντοτε στὴν πρώτη γραμμὴ τοῦ πυρός, γιὰ τὸν ἀπλὸ λόγῳ ὅτι, στὸν τομέα μας, ἀπ' τὴν πρώτη μέρα εἶμασταν οἱ μόνοι.

Γιὰ μᾶς δὲν υπήρξε ποτὲ ἀνάπουλα οὔτε ..., κι αὐτὸ εἶναι ἀκόμα χειρότερο, οὔτε μιά ευγενική κουβέντα.

Καί οι μὲν καὶ οι δὲ, καὶ οι φασίστες καὶ οι αντιφασίστες, ἀκόμα καὶ οι δικοί μας – τί ντροπή νιώσαμε! –, ὅλοι μᾶς ἀντιμετώπισαν μὲ ἀντιπάθεια.

Δὲν μᾶς κατανόησαν. Ἦ, κάτι που εἶναι πῶ τραγικὸ στὸ εσωτερικὸ αὐτῆς τῆς τραγωδίας που ζοῦμε, ἴσως εμεῖς δὲν γίναμε κατανοητοί. Κι αὐτὸ διότι εμεῖς, ἐπειδὴ εἶχαμε σηκώσει στὶς πλάτες μας τὸ βᾶρος ὅλης τῆς περιφρόνησης κι ὅλης τῆς σκληρότητας αὐτῶν που βρέθηκαν, στὴ ζωὴ, ἀπ' τὴν πλευρὰ τῆς ιεραρχίας, θελήσαμε νὰ ζήσουμε, ἀκόμα καὶ μέσα στὸν πόλεμο, μιὰ ζωὴ ἐλευθεριακὴ, ἐνῶ οι ἄλλοι, πρὸς δυστυχία τους ἀλλὰ καὶ πρὸς δική μας δυστυχία, ἀκολούθησαν τὸ ὄραμα τοῦ Κράτους, ζεύχθηκαν σ' αὐτό.

Αὐτὴ ἡ ἔλλειψη κατανόησης, που μᾶς προκάλεσε ἀμέτρητα βᾶσανα, γέμισε τὸν δρόμο μας δυστυχίες. Δὲν μᾶς εἶδαν σὺν ἑνὸν κίνδυνῳ μόνο οι φασίστες, που τοὺς μεταχειριζόμαστε ὅπως τὸ ἀξιζοῦν, ἀλλὰ κι αὐτοὶ που ονομάζονται ἀντιφασίστες καὶ που διαλαλοῦν τὸν ἀντιφασισμό τους τόσο που βραχνιάζουν. Αὐτὸ τὸ μῖσος που οἰκοδομήθηκε γύρω μας, ἀδήγησε σὲ οδυνηρὲς συγκρούσεις, που ἡ πιὸ σηδιαστικὴ, ἡ πιὸ αἰσχρὴ, αὐτὴ που σὲ ἀδηγεῖ νὰ πάρεις τὰ ὄπλα, ἐγινε μέσα στὴν πόλη τῆς *Valencia*, ὅταν ὄρχισαν νὰ μᾶς πυροβολοῦν οι "αὐθεντικοὶ κῶκκινοι ἀντιφασίστες". Λοιπὸν ... χυ! ... πρέπει νὰ ἀεξαγάγουμε τὰ συμπεράσματά μας γι' αὐτὸ που αὐτὴ τὴ στιγμή κάνει ἡ ἀντεπανόσταση,

Η Ιστορία, που συλλέγει ότι καλό και ότι κακό οι άνθρωποι πράττουν, θά μιλήσει μιά μέρα.

Τότε η Ιστορία θά πεί ότι η Σιδηρά Φάλαγγα υπήρξε ίσως η μόνη στην Ισπανία που είχε μιά ξεκάθαρη αντίληψη τού πώς έπρεπε νά ναι η Επανάστασή μας. Η Ιστορία θά πεί επίσης ότι η Φάλαγγα ήταν αυτή που αντέταξε τήν μεγαλύτερη αντίσταση στην στρατιωτικοποίηση. Θά πεί εξάλλου ότι, λόγω ακριβώς αυτής τής αντίστασής της, υπήρξαν στιγμές που εγκαταλείφθηκε ολοκληρωτικά στή μοίρα της, μέσα στον αναβρασμό τού πολέμου, λές κι έπρεπε μονάδα έξι χιλιάδων ανδρών, εμπειροπόλεμων και αποφασισμένων νά νικήσουν ή νά πεθάνουν, νά εγκαταλειφθεί στον εχθρό γιά νά τήν εκμηδενίσει.

Πόσα πράγματα θά πεί η Ιστορία, και πόσα πρόσωπα, που θεωρούν τόν εαυτό τους ένδοξο, δέν θά γνωρίσουν παρά τήν απέχθεια και τίς κατάρες!

Η αντίστασή μας στην στρατιωτικοποίηση ήταν θεμελιωμένη στή γνώση που είχαμε αποκτήσει γιά τούς στρατιωτικούς. Η τωρινή αντίστασή μας θεμελιώνεται σ' αυτά που τώρα γνωρίζουμε γιά τούς στρατιωτικούς.

Ο επαγγελματίας στρατιωτικός σχηματίζει, τώρα

όπως και πάντα, εδώ όπως και στη Ρωσία, μιά κάστα. Αυτή είναι που διατάζει, ενώ στους άλλους δέν απομένει τίποτ' άλλο απ' τήν υποχρέωση νά υπακούουν. Ο επαγγελματίας στρατιωτικός μισεί μ' όλες του τίς δυνάμεις, κι ακόμα περισσότερο άν πρόκειται γιά συμπατριώτη του, αυτόν που θεωρεί κατώτερό του.

Εγώ ο ίδιος είδα — κοιτάζω πάντα τά μάτια τών ανθρώπων —, είδα έναν αξιωματικό νά τρέμει απ' τή λύσσα του ή απ' τήν αηδία του όταν, απευθυνόμενος σ' αυτόν, τού μίλησα στόν ενικό' και γνωρίζω σήμερα — ναι, ακόμα και σήμερα — παραδείγματα ταγμάτων που ονομάζονται προλεταριακά, και στά οποία τό σώμα τών αξιωματικών, που έχουν ήδη ξεχάσει τήν ταπεινή τους καταγωγή, δέν μπορεί νά επιτρέψει σ' έναν στρατιώτη νά τούς μιλάει στόν ενικό — ενάντιο δέ σέ κάτι τέτοιο υπάρχουν σοβαρές ποινές.

Ο "προλεταριακός" Στρατός δέν απαιτεί μιό πειθορχία που θά μπορούσε, από κάτω-κάτω, νά είναι ή εκτέλεση τών πολεμικών διαταγών' απαιτεί (ήν υποταγή, τήν τυφλή υπακοή, τόν εκμηδενισμό τής προσωπικότητας τού ανθρώπου.

Τό ίδιο πράγμα, τό ίδιο πράγμα όπως χθές που είμουνα στόν στρατώννα. Τό ίδιο πράγμα, τό ίδιο πράγμα μ' αργότερα που είμουνα από κάτεργο.

Εμείς, μέσα στα χαρακώματα, ζούσαμε ευτυχισμένοι. Βλέπαμε βέβαια να πέφτουν γύρω μας σύντροφοι που άρχισαν μαζί μας αυτόν τον πόλεμο. Ξέρουμε, επιπλέον, ότι ανά πάσα στιγμή μια σφαίρα μπορεί να μός ακρήσει ξαπλωμένους καταγής — είναι η ανταμοιβή που περιμένει ένας επαναστάτης —, αλλά ζούσαμε ευτυχισμένοι. Τρώγαμε όταν κάτι υπήρχε· όταν δεν υπήρχαν τρόφιμα νηστεύαμε. Και είμασταν όλοι ευχαριστημένοι. Γιατί; Διότι κανείς δεν ήταν ανώτερος από κανέναν. Όλοι φίλοι, όλοι σύντροφοι, όλοι γκερριλλέρος τής Επανάστασης.

Ο αντιπρόσωπος τής ομάδας ή τής εκατονταρχίας δεν μός επιβαλόταν, αλλά ήταν εκλεγμένος από εμάς τους ίδιους και δεν ένωθε σάν υπολοχαγός ή λοχαγός αλλά σάν σύντροφος. Οι αντιπρόσωποι των Επιτροπών τής Φάλαγγας δεν υπήρξαν ποτέ αυταγματάρχες ή στρατηγοί, αλλά σύντροφοι. Μαζί τρώγαμε, μαζί πολεμούσαμε, μαζί γελάγαμε και καθαριόμασταν. Για μεγάλο διάστημα δεν είχαμε κανέναν μισθό, όπως δεν είχαν ούτε κι αυτοί. Μετά, εμείς πήραμε δέκα πεσέτας· αυτοί πήραν και παίρνουν τὰ ίδια, δέκα πεσέτας.

Τὸ μόνο πράγμα που εκτιμούμε είναι η ικανότητά τους, που είναι δοκιμασμένη, και γι' αυτό τους εκλέγουμε. Έγινον αντιπρόσωποι μας στὸν βαθμὸ που η αξία τους επιβεβαιώθηκε. Δὲν υπάρχουν ιεραρχίες,

δέν υπάρχουν ανωτερότητες, δέν υπάρχουν αυστηρές διαταγές: υπάρχει συμπάθεια, στοργή, συντροφικότητα ζωή ευτυχισμένη μέσα στις καταστροφές του πολέμου. Μ' αυτό τόν τρόπο, μεταξύ συντρόφων, λέγοντας ότι πολεμάμε εξαιτίας κάποιου πράγματος και για κάποιον σκοπό, ο πόλεμος αρέσει και φθάνουμε μέχρι και νά αποδεχόμαστε με χαρά τόν θάνατο. Αλλά όταν ξαναβρίσκεσαι ανάμεσα στους στρατιωτικούς, εκεί όπου τά πάντα είναι διαταγές και ιεραρχία όταν βλέπεις μέσα στό χέρι σου τόν θλιβερό μισθό, μέ τόν οποίο μέ κόπο μπορείς νά στηρίξεις τήν οικογένεια που άφησες πίσω σου, και όταν βλέπεις τόν υπολοχαγό, τόν λοχαγό, τόν ταγματάρχη, τόν συνταγματάρχη νά τσεπώνουν και τρεις, και τέσσερεις, και δέκα φορές περισσότερο από σένα, παρ' ότι δέν έχουν ούτε περισσότερο ενθουσιασμό, ούτε περισσότερες γνώσεις, ούτε περισσότερη παλικαριά απ' ότι εσύ, η ζωή σου γίνεται πικρή, γιατί βλέπεις ότι αυτό δέν είναι Επανάσταση, αλλά ο τρόπος μέ τόν οποίο ένας μικρός αριθμός επωφελείται μιάς θλιβερής κατάστασης, πράγμα που στρέφεται εις βάρος του λαού.

Δέν ξέρω πώς θά ζήσουμε από δω και πέρα. Δέν ξέρω αν θά μπορούσαμε νά συνηθίσουμε τά προσβλητικά λόγια ενός δεκανέα, ενός λοχία ή ενός υπολοχαγού. Δέν ξέρω αν θά μπορούσαμε, έχοντας ήδη κώσει, μέ πληρότητα, άνθρωποι, νά δεχθούμε νά γίνουμε υποτακτικά ζώα, γιατί εκεί οδηγεί η πειθαρχία κι αυτό αντιπροσωπεύει η στρατιωτικοποίηση.

Είναι σίγουρο ότι δεν θά μπορούσαμε, θά μάς είναι εντελώς αδύνατο νά αποδεχθούμε τόν δεσποτισμό καί τήν κακομεταχείριση, γιατί πρέπει νά μὴν εἶσαι διόλου ἄνθρωπος γιὰ νά μπορέσεις, ἔχοντας ἓνα ὄπλο στό χέρι σου, νά ανεχθεῖς εἰρηρικῶς τήν προσβολή. Ἔχουμε ἀστόσο ἀνησυχητικά παραδείγματα συντρόφων που, ἀφοῦ στρατιωτικοποιήθηκαν, κατέληξαν νά κερφίστανται ἀδιαμαρτύρητα, σάν μιᾶ σιδερένια πλάκα, τὰ βάρη τῶν διαταγῶν που ἐκδίδουν ἄνθρωποι συχνότατα ἀδέξιοι καί πάντο εχθρικοί.

Πιστεύαμε πως βαδίζαμε πρὸς τήν ἀπελευθέρωσή μας, πρὸς τήν σωτηρία μας, καί ἀντί γι' αὐτό κινδυνεύουμε νά καταλήξουμε στήν ἴδια κατάσταση τήν ὁποία πολεμάμε: στόν δεσποτισμό, στήν ἐξουσία τῆς κάστας, στόν πιά βίαιο καί ἀλλοτριωτικό αὐταρχισμό.

Εν τούτοις, ἡ στιγμή εἶναι κρίσιμη. Ἔχοντας πέσει – δὲν ξέρουμε γιατί, ἀλλά καί νά τό ξέρουμε δὲν θά τό πούμε τώρα –, ἔχοντας πέσει, τό ἐπαναλαμβάνω, σὲ μιᾶ παγίδα, πρέπει νά βγοῦμε ἀπ' αὐτήν, νά ξεφύγουμε, γιατί τελικά οἱ παγίδες φύτεψαν στή γῆ σάν μανιτάρια.

Οἱ μιλιταριστές, ὅλοι οἱ μιλιταριστές – καί ὑπάρχουν μερικοί μανιώδεις ἀπὸ δαύτους στό στρατόπεδο μας –, μάς περικύκλωσαν. Χθές εἰμωστον κύριοι

τών πάντων, σήμερα είναι αυτοί. Ο λαϊκός στρατός, που τό μόνο λαϊκό στοιχείο του είναι ότι στρατολογεί μέσα απ' τόν λαό, — αλλά αυτό συμβαίνει πάντα με όλους τούς στρατούς —, δέν ανήκει στόν λαό· ανήκει στην Κυβέρνηση, και η Κυβέρνηση διευθίνει, και η Κυβέρνηση διατάζει. Στόν λαό επιτρέπεται απλώς νά υπακούει, και απαιτούν απ' αυτόν πάντα νά υπακούει.

Έχοντας πιστεί στό δίχτυο των μιλιταριστών, δέν μάς μένει παρά νά επιλέξουμε ανάμεσα σέ δυό δρόμους: ο πρώτος μάς οδηγεί στό νά χωρίσουμε, εμείς που μέχρι σήμερα είμασταν σύντροφοι στόν αγώνα, ανακηρύσσοντας τή διάλυση τής Σιδηράς Φαλαγγας· ο δεύτερος μάς οδηγεί στην στρατιωτικοποίηση.

Η Φάλαγγα, η δική μας Φάλαγγα, δέν πρέπει νά διαλυθεί. Η ομοιογένεια που πάντα επέδειξε ήταν θαυμαστή — μιλάω μόνο για μάς, σύντροφοι — η συντροφικότητα ανάμεσά μας θά μείνει στην ιστορία τής ισπανικής Επανάστασης σάν παράδειγμα· η ανδρεία που επιδείξαμε στη διάρκεια εκατό μαχών, μπορεί ίσως νά επιδειχθεί στόν ίδιο βαθμό κι από άλλους, σ' αυτόν τόν αγώνα ηρώων, ποτέ όμως δέν θά ξεπεραστεί. Απ' τήν πρώτη μέρα είμασταν φίλοι· κάτι περισσότερο από φίλοι, σύντροφοι, αδέρφια. Νά χωρίσουμε, νά φύγαμε, νά μήν ξαναειδωθούμε ποτέ, νά μήν ξανακιάσουμε ποτέ, όπως μέχρι τώρα, τήν επιθυμία μας

νά νικήσουμε και ν' αγωνιστούμε, αυτό είναι αδύνατο.

Η Φάλαγγα, αυτή η Σιδηρά Φάλαγγα που, απ' τήν *Katencia* μέχρι τό *Tetuel*, προκάλεσε τόν τρόπο τών αστών και τών φασιστών, δέν πρέπει νά διαλυθεί αλλά νά συνεχίσει μέχρι τέλους.

Ποιός μπορεί νά ισχυριστεί ότι υπήρξαν άλλοι που, επειδή στρατιωτικοποιήθηκαν, ήτον στις μάχες πιό δυνατοί, πιό ταλμηραί, έδωσαν πιό γενναιόδωρα τό αίμα τους γιά νά ποτίσουν τό πεδίο τής μάχης; Πολεμήσαμε σάν αδέλφια που υπερασπίζονται μιá ευγενή υπόθεση' σάν αδέλφια που έχουν τό ίδια ιδανικά ονειρευθήκαμε στό χαρακώματα' σάν αδέλφια που προσδοκούν έναν κόσμο καλύτερο βαδίσουμε μπροστά μέ τό κουράγιο μας. Νά διαλύσουμε τό ομοιογενές σύνολό μας; Ποτέ, σύντροφοι. Όσο θά παραμένουμε μιá εκάτονταρχία, στόν αγώνα. Όσο θά υπάρχει έστω κι ένας από μάς, γιά τή νίκη!

Θάνοι μικρότερο τό κακό -- άν και είναι μεγάλο κακό τό νά πρέπει νά δεχθούμε νά μάς δίνει διαταγές ο οποιοσδήποτε, χωρίς νά έχει εκλεγεί από εμάς. Παρόλ' αυτό ...

Τό νά είμαστε μιá φάλαγγα ή ένα τάγμα, μάς είναι

σχεδόν αδιάφορο. Αυτό που δέν μάς είναι αδιάφορα, είναι τὸ νὰ μὴν μάς σέβονται.

Ἄν παραμείνουμε συγκεντρωμένοι τὰ ἴδια άτομα που εἴμαστε καὶ τώρα, δέν θάχει γιὰ μάς καμιὰ διαφορὰ τὸ ἂν σχηματίζουμε φάλαγγα ἢ τάγμα. Στόν αγώνα δέν θάχουμε ἀνάγκη ἀπὸ ἀνθρώπους που νὰ μάς ἐνθαρρύνουν· στήν ἀνάπαυση δέν θάχουμε ἀνθρώπους που νὰ μάς ἐμποδίζουν ν' ἀναπαυθούμε, γιατί δέν πρόκειται νὰ συναινέσουμε σέ κάτι τέτοιο.

Ὁ δεκανέας, ὁ λοχίας, ὁ υπολοχαγός, ὁ λοχαγός, ἢ θά εἶναι δικοὶ μας, ἀπὸτε θάμαστε ὅλοι αὐτῶν, ἢ θά εἶναι οἱ ἐχθροὶ μας, ἀπὸτε δέν θάχουμε παρὰ νὰ τοὺς μεταχειρισθούμε ὡς ἐχθροὺς.

Φάλαγγα ἢ τάγμα θά εἶναι γιὰ μάς, ἂν τὸ θελήσουμε, τὸ ἴδιο πράγμα. Εμεῖς, χθές, σήμερα, αὔριο, θά εἴμαστε πάντοτε οἱ γκερριλλέρος τῆς Ἐπανάστασης.

Αὐτὸ που θά μάς συμβεῖ στή συνέχεια ἐξαρτᾶται ἀπὸ ἐμᾶς, ἀπ' τῆ συνοχὴ που ὑπάρχει μεταξὺ μας. Κανεὶς δέν θά μάς ἐπιβάλλει τὸν ρυθμὸ του, εἴμαστε ἐμεῖς που θά τὸν ἐπιβάλλουμε, γιὰ νὰ κρατήσουμε μιά στάση προσαρμοσμένη σ' αὐτοὺς που θά βρίσκονται στὸ πλευρὸ μας.

Ἄς λάβουμε ὑπ' ὄψη μας ἓνα πράγμα, σύντροφοι. Ὁ αγώνας απαιτεῖ νά μὴν αποτραβήξουμε ἀπ' αὐτὸ τὸν πόλεμο τὰ χεῖρά μας, οὔτε τὸν ενθουσιασμό μας. Σὲ μιά φάλαγγα, τὴν δική μας, ἢ σ' ἓνα τάγμα, τὸ δικό μας, σὲ μιά μεραρχία ἢ σ' ἓνα τάγμα που δὲν θάναί δικά μας, θά πρέπει πάντως νά πολεμήσουμε.

Ἄν ἡ Φάλαγγα διαλυθεῖ, ἂν διασκορπισθοῦμε, δὲν θάχουμε πλέον στὴ συνέχεια, ὄντας υποχρεωτικῶς ἐπιστρατευμένοι, παρὰ νά πάμε ἐκεῖ που θά μάς διατάξουν καὶ χωρὶς αὐτοὺς που ἐπιλέξαμε. Καί, καθὼς δὲν εἴμαστε οὔτε καὶ θέλουμε νά γίνουμε ἐξημερωμένα ζῶρια, εἶναι πολὺ πιθανὸ νά συγκρουσθοῦμε μὲ ἀνθρώπους που δὲν πρέπει: μ' αὐτοὺς που, καλῶς ἢ κακῶς, εἶναι οἱ σύμμαχοί μας.

Ἡ Ἐπανάσταση, ἡ δική μας Ἐπανάσταση, αὐτὴ ἡ προλεταριακὴ καὶ ἀναρχικὴ Ἐπανάσταση στὴν ὁποία, ἀπ' τὶς πρῶτες μέρες, προσφέραμε σελίδες δόξας, μὸς προσκαλεῖ νά μὴν εγκαταλείψουμε τὰ ὅπλα, νά μὴν εγκαταλείψουμε τὸν συμπόγη πυρῆνα που συγκροτήσαμε μέχρι σήμερα, ὅποιο κι ἂν εἶναι τὸ ὄνομά του: φάλαγγα, μεραρχία ἢ τάγμα.

Ἔνας "ανεξέλεγκτος" τῆς
Σιδηρῆς Φάλαγγας.

ΔΙΑΜΑΡΤΥΡΙΑ
ΕΝΩΠΙΟΝ ΤΩΝ ΕΛΕΥΘΕΡΙΑΚΩΝ
ΤΟΥ ΠΑΡΟΝΤΟΣ & ΤΟΥ ΜΕΛΛΟΝΤΟΣ
ΓΙΑ ΤΟΥΣ ΣΥΜΒΙΒΑΣΜΟΥΣ
ΤΟΥ 1937

Αυτή η ἐκκληση εἶναι ἀγνωστού ἀναρχικοῦ πολιτοφυλάκα, που ἀνήκε στήν περιβόητη "Σιδηρῆ Φύλαγμα", φαίνεται ὅτι εἶναι μέχρι τίς μέρες μας, τό πιό ἀληθινό καί ὁμοίωτο γραπτό που μᾶς ἀφῆσε ἡ Ισπανική προλεταριακή ἐπανάσταση. Τό περιεχόμενον, οἱ προθέσεις καί ἡ πρακτική αὐτῆς τῆς ἐπανάστασης συνοψίζονται ἐδῶ ἀτάραχα καί μέ πάθος. Οἱ βασικές αἰτίες τῆς ἀποτυχίας τῆς καταγγέλλονται: ὅλες αὐτές που προήλθαν ἀπό τή διαρκή ἐπαναστατική δράση τῶν σταλινικών, διάδοχων -στή Δημοκρατιῶν ἀφραπλισμένων αστικῶν δυνάμεων καί ἀπό τίς διαρκεῖς υποχωρήσεις τῶν υπεῖθνεων τῆς CNT-FAI (που μέ ἀκριβία ἀποκαλοῦνται ἐδῶ "οἱ δικοί μας") ἀπ' τόν Ιούλιο τοῦ 1936 ἕως τόν Μάρτιο τοῦ 1937.